

YAPON REKLAMA DISKURSLARINI O'RGANISHNING LINGVISTIK JIHATLARI

Obloqulova O'g'iloy Abdurayim qizi

SamDChTI Sharq tillari fakulteti Yapon filologiyasi kafedrası o'qituvchisi

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada yapon reklama diskurslarini o'rganishning lingvistik jihatlari haqida so'z boradi. Shuningdek, yapon reklamalarida qo'llanilgan diskurslarning ishlatilishi bo'yicha zamonaviy ta'lim samaradorligini oshirish maqsadida turli ma'lumotlar keltirilgan.

Kalit so'zlar: yaponiya, reklama, diskurs, nutq.

ЛИНГВИСТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ИЗУЧЕНИЯ ЯПОНСКИХ РЕКЛАМНЫХ ДИСКУРСОВ

АННОТАЦИЯ

В данной статье речь идет о лингвистических аспектах изучения японских рекламных дискурсов. Также представлена различная информация об использовании дискурсов, используемых в японской рекламе, с целью повышения эффективности современного образования.

Ключевые слова: япония, реклама, дискурс, выступление.

LINGUISTIC ASPECTS OF JAPANESE ADVERTISING DISCOURSE STUDY

ABSTRACT

This article deals with the linguistic aspects of studying Japanese advertising discourse. Also, various information on the use of discourse in Japanese advertisements is presented in order to improve the effectiveness of modern education.

Keywords: japan, advertising, discourse, speech.

KIRISH

Diskurs tushunchasi (yunoncha “Διαξοδος” – yo'l, taqdimot, hikoya, lotincha “discoursus”- suhbat, bahs, so'zlashuv) – klassik falsafada bir diskret bosqichdan ikkinchisiga ketma-ket o'tishni va tushunchalarda ifodalangan fikrlashning

joylashishini tavsiflash uchun ishlatilgan tushuncha va hukmlardir¹. Ushbu konsepsiyaning lingvistik tadqiqotlarda terminologik maqomi 50 - yillarda paydo bo'ldi. XX asr – “lingvistik burilish” deb ataladigan ikkinchi to'liq davrida, tilning tuzilishidagi yagona va mukammal tizim sifatidagi yaxlit tabiati haqidagi g'oya asta-sekin tillardagi farqlar, til shakllarining noaniqligi, uning jamiyatdagi xilma-xil vazifalari haqidagi munozalar bilan almashtirilgan.

Yangi fanning paydo bo'lishiga amerikalik strukturalist Z.Xarrisning “Diskurs tahlili” (1952) maqolasi turtki bo'ldi. Z.Xarris o'z tadqiqotida soch tonikli reklama matni misolida nutqni tahlil qilish usulini ko'rsatdi, bu esa tilshunosning fikricha, til birliklarining til tizimida taqsimlanishi yoki nutq oqimi “taqsimlash usulidan kelib chiqadi”(Harris, 1970, b.313). Darhaqiqat, Z.Xarris birinchilardan bo'lib gapdan tashqari lingvistik tahlilni yuqori birikmali birlik darajasiga olib chiqdi: tadqiqotchi “barcha til hodisalari o'zaro ichki bog'liq”, til esa “o'zaro bog'liq bo'lmagan so'z yoki jumalalarda emas, balki izchil nutqda - bir so'zdan o'n jildlik romangacha, monologdan tortib birlik maydonidagi bahsgacha” amalga oshiriladi deb ta'kidlagan².

“Diskurs” atamasining o'zi Z.Xarris tomonidan “ma'lum bir vaziyatda bir yoki bir necha kishi tomonidan aytilgan yoki yozilgan gaplar ketma-ketligi” deb talqin qilingan. Fransuz tilshunosi E.Benveniste “Tildagi odam” umumiy sarlavhasi ostida turkum maqolalar e'lon qildi, unda birinchilardan bo'lib diskurs tushunchasini qo'llagan. Fransuz lingvistik an'anasida “nutq” degan ma'noni anglatgan, yangi terminologik ma'noda – “so'zlovchi tomonidan o'zlashtirilgan nutq” degan ma'noni anglatadi, uni parole (nutq) va récit (rivoyat) kabi tushunchalarga nisbatan farqlaydi.

E.Benveniste nazariyasida markaziy o'rinni tildagi subyekt egallaydi va gap matni emas, balki gapning o'zi ishlab chiqarish akti tadqiqot obyektiga aylanadi. Bu harakat, “tildan o'z ixtiyoriga ko'ra foydalanadigan so'zlovchining ishi”, “so'zlovchi va til o'rtasida o'rnatilgan munosabatlar nutqning lingvistik xususiyatlarini belgilaydi” deb ta'kidlaydi. Shunday qilib, E.Benveniste diskursni subyekt nutqida tilni aktuallashtirish usuli sifatida belgilaydi. E.Benveniste g'oyalarini asos qilib olgan M.Fuko ham diskursiv tahlil o'z oldiga qo'yadigan maqsad va vazifalar to'g'risidagi o'z qarashlarini taklif qildi. M.Fuko o'z ma'ruzasida ta'kidlaganidek, har qanday jamiyatda nutq ishlab chiqarish tashkil etiladi, nazorat va tanlashga bo'ysunadi va muayyan tartib-qoidalar yordamida qayta taqsimlanadi. M.Fukoning ta'riflashicha, diskurs “bir xil shakllanishlar tizimiga mansub gaplar yig'indisidir”. “Ma'lum bir davrda va ma'lum bir ijtimoiy, iqtisodiy, geografik yoki lingvistik makon uchun belgilangan” o'ziga xos shartlar zarur. Bu shartlar “vaqt va makonda aniqlangan

¹ Андреева, В. А. Литературный нарратив: дискурс и текст / В. А. Андреева. – СПб.: Норма, 2006. – 182 с

² Водак, Р. Язык. Дискурс. Политика / Р. Водак. – Волгоград: Перемена, 1997. – 139 с

anonim tarixiy qoidalar majmui” bilan ishlab chiqilgan. Fuko ularni diskursiv amaliyot deb ataydi.

Fukoning qarashlariga ko‘ra, “Diskurs – bu hayot emas; Diskursning zamoni sening zamoning emas. Har bir iborada nomsiz qonun hukmron, oppoq loqaydlik: “Kimning gapirishiga, nima farqi bor”, - dedi kimdir(Mavzumanning o‘limi, Muaktarning o‘limi)¹. Fukoning g‘oyalari M.Peshyo (1969) asarlarida o‘z aksini topgan bo‘lib, u diskurs va mafkura o‘rtasidagi munosabatni muhokama qiladi. Peshyoning diskursi mafkura bilan bir xil emas, balki uning moddiy jihatlaridan faqat bitasidir. Mafkura, o‘z navbatida, “individual o‘ziga xoslik va umuminsoniylik o‘rtasida vositachi darajasini shakllantiradi”². Mafkura shaxsni subyektga aylantiradi, ya’ni Peshyodagi subyekt tufayli – Fukodagi subyektning agentligi yo ‘qligidan farqli o‘laroq – diskursiv amaliyot amalga oshadi, lekin subyekt bu amaliyotdan bexabar. Peshyo konsepsiyasida “nima bo‘lishi mumkin va nima deyishi kerak” mafkuraviy shakllanish tarkibiga kiruvchi diskursiv shakllanishlar – “vaqtning ma’lum bir momentida berilgan ijtimoiy shakllanishga xos kuch” bilan belgilanadi. Natijada, M.Peshyo mafkuraviy shakllanish diskurs ishlab chiqarish usullarini belgilaydi, degan xulosaga keladi. M.Peshyoning diskurs va mafkura o‘rtasidagi chambarchas bog‘liqlik haqidagi g‘oyasi R.Vodak, T.van Deyk, N.Ferklo, N.van Leuven va boshqalarning asarlarida nazariy va uslubiy davomini oladi.

MUHOKAMA

“Diskurs” atamasi zamonaviy tilshunoslik va ritorikada keng qo‘llaniladi. Biroq, uning mohiyati tadqiqotchilar tomonidan turli yo‘llar bilan belgilanadi. Termin talqinining noaniqligi uning semantik mazmunini turli ilmiy yo‘nalish va tushunchalarni ifodalovchi asarlarda taqqoslashda yaqqol ko‘rinadi. Shunday qilib, nutq - so‘zning keng ma’nosida matnni tushunish uchun zarur bo‘lgan til amaliyoti va ekstralingvistik omillarning (hissiy idrokka ega bo‘lgan shakllarda namoyon bo‘ladigan muhim xatti-harakatlar) murakkab birligidir. Muloqot ishtirokchilari, ularning munosabati va maqsadlari, xabarning ishlab chiqarish va idrok qilish shartlari. Diskurs mavjud ijtimoiy-madaniy an’anada hukmronlik qiluvchi ratsionallik turi bilan tartibga solinadigan ong mazmunini obyektlashtirishning og‘zaki shakli sifatida harakat qiladi.

XULOSA

Xulosa sifatida shuni aytish mumkinki, diskurs har qanday matn (og‘zaki va yozma, zamonaviy va tarixiy, haqiqiy va sun’iy ravishda qurilgan) uning barcha to‘liqligi va noaniqligi, polifoniya va polifunksionalligi, haqiqiy va potensialni hisobga

¹[www.tdmix.ru/uz/fertilizer/diskurs\(19.02.2022\)](http://www.tdmix.ru/uz/fertilizer/diskurs(19.02.2022))

²Пешё, М. Контент-анализ и теория дискурса / М. Пешё // Квадратура смысла: французская школа анализа дискурса; под ред. П. Серюо. – М.: ОАО ИГ «Прогресс», 1999. – С. 302–337.

olgan holda quriladi. Uning mazmun rejasi, bevosita muloqotda bo‘lishdan tashqari, dunyo, jamiyat, kommunikativlar, aloqa kodekslari va ularning o‘zaro munosabatlari haqidagi bilimlarning butun majmuasini o‘z ichiga oladi. S.N.Plotnikovaning izidan borib, “diskurs” atamasini “istalgan turdagi: uzluksiz yangilanadigan yoki tugallangan, qismli yohud bir butun, og‘zaki va yozma xabar”¹, - deb tushunamiz. Diskursning bunday keng ma’noda ta’riflanishi ushbu tushunchani anglashda mavjud ko‘plab qarama-qarshiliklarni bartaraf etish imkonini beradi.

REFERENCES

1. Khalmurzayeva N. T. (2016). The problem of defining the category of politeness in Japanese linguistics. *International scientific review*, (18 (28)).
2. Андреева, В. А. Литературный нарратив: дискурс и текст / В. А. Андреева. – СПб.: Норма, 2006.
3. Водак, Р. Язык. Дискурс. Политика / Р. Водак. – Волгоград: Перемена, 1997.
4. Wodak, R. Meyer, M. *Methods of Critical Discourse Analysis* / R. Wodak, M. Meyer. – London: SAGE Publications Ltd, 2001.
5. 神尾昭雄、高見健一 『談話と情報構造』 研究社1998年。
6. Gulyamova Sh.B. Monologik diskurs va matnning o‘ziga xos xususiyatlari// Ta’lim va innovatsion tadqiqotlar, 2021 yil, 3-son// O‘zDJTU, 2021
7. 呂晶 (2014a) 「広告表現における文脈についての一考察」 『社会言語科学会第 34 回大会発表論文集』 社会言語科学会 pp.146~149
8. www.dissercat.com
9. <https://www.researchgate.net>
10. <https://www.bibliofond.ru>

¹[http://dspace.nbu.gov.ua\(25.02.2022\)](http://dspace.nbu.gov.ua(25.02.2022))